

les coves, que desfilen després de rendir-se) (§ 103, Ag., p. 153). És manifesta l'analogia d'aquest artefacte cerimonial amb les roques de les fantasmagories cavalleresques descrites en el *Tirant del gran novel·lista valencià* (I, 133, 189), V. la cita infra a ROCA

ROCA, mot comú al català amb l'oc. *roca*, el fr. *roche* i l'it. *rocca* o *roccia* (en cast i port. sembla ser manllevat del cat. o la llengua d'oc), d'origen sens dubte pre-romà, si bé de procedència incerta. □ 1^a 10 doc : 839.

En una escriptura de venda al Monestir de Gerri (Pallars) d'una peça de terra a Buseu (damunt mateix de Gerri, esquerra de la Pallaresa), feta per Mantio fill de Rancaldus: «afrontat ipsa terra --- de parte orientis in ipsa area de Gerri seu Cortis, de occidente in ipsa valella, sicut aqua discurrit ---, de meridie in ipso puio de ipsa *rocha*, de quarta vero parte in ipsa stirpe [al peu] de ipso puio de subtu via» (Abadal, *Cat Carolingia*, III [Pallars i Rib], ii, n° 16, p. 289a27). L'*InvLC* en dóna moltes cites dels Ss IX- XIV: començant per «*rocam* quam vocant Frusineti» [Freixenet de Camprodon?] «--- Subtu *rocham*, sicut est de ripa sotirana usque ad sobiranam» a 1177, *Cart de Poblet* (p. 137).

Balari assenyala el mot en un doc de 894 relatiu a Cervelló (uns 15 km. O. de Bna) en l'opuscle *Influencia de la Civil Rom en Catalunya* (p. 61) i en els *Orig H. de Cat* en dóna moltes cites de docs. (d'arxius, amb nota citada) ben localitzats: «monte super *rocha*» a 985 [avui petrificat en el nom de *La Barroca*, llogaret de la carena entre Amer i la vall de Llémna < *Sobrerroca*, dissim. en **Saberroca* i amb transglutinació de l'article arcaic *Sa* pel cat. normal *La*]; «(castrum) --- situm et fundatum in ipsa *rocha*» (Cabra del Camp) 1011; «ipso puio vel *rocha* qui dicunt Embolad» (Valldan, Urgellet) 1029; «Sanctus Saturninus de ipsa *rocha*» = vila de La Roca (prop de Granollers), «(castrum) --- cum ipsa *rocha* in quo ressed<t>» el de Maldanell (= *Amallanell*, Segarra) 1082, «(castrum) --- cum ipsa *roca* in qua fundatum est», el de Gallifa (uns 15 km. NNO de Granollers) (p. 39, línies 19, 10, 6, 22, 11, 14).

Tots aquests castells (i quasi tots els altres llocs) els he vistos, i constatat l'existència de la roca respectiva. Hi afegeixo encara: «locum in valle --- castr<i> Cervilionis --- montana atque campestris, quorum terminus incipit --- in directum, usque ad ipsa *roca* rufa qui est ultra ipso rivo qui inde discurrit, et de ipsa *roca* rufa pergit in directum ultra eccl. Sti. Silvestri, sive in ipsa *roca* alba, a parte occid. --- Pudulent ---», *Cart de St. Cugat* (vol I, § 2, p. 4.6f.), també referent a Cervelló, i datat per JoRius de 904 (confrontat amb una còpia en perg. de 1204), que potser és el mateix doc. que Balari (supra) datava de 894 (cf. Balari, *Orig*, p. 227 5); i «terra --- in fronta a parte or --- de meridie in ---, de occiduo in ipso cinco ['cingle'], quod est *rocha*, de parte cerci in ---» a 914, també «in territorio de castro Cervilionis» però «in valle que nominant Sparagaria» [potser no Esparraguera que és a

uns 17 km. de Cervelló] (*Cart. de StCugat* I, § 7, p. 11), després d'aquesta data es troba encara a cada pas en el mateix cartoral.

En literatura figura en tots els clàssics medievals: «Na Renart respòs al rey e dix estes paraules: Un corp feya son niu en una *rocha*, e tots anys una gran serpent menjava-li sos fills; lo corp --- no s gosava combatre ab la serpent ---», Llull (*Merav* VII, § 5, Ag. I, 211.12). «E<n> lo dit mont no havia ombra alguna, mas tantost n'i hagué, per gran multitud de arbres de diverses natures, *roques*, pedres, serps, cervos --- e ocells, qui vengueren oyr lo plament so que yo feya --- oynt assò gran multitud de dones --- mataren me, e m tolgueren lo cap, e ab la dita rota gitaren-lo en un riu; los quals, arribats a Lèsbon, com una serp volgués lo dit cap devorar, fo convertida en *roca* per Apolho, e la mia rota fo collocada en lo cel entre les figures celestials», BMetge (*Somni* III, Riq, 264 1, 19) imitant els mots de les *Metamorphoses* «in lapidem rictus serpentis apertos / congelat» (XI, 59); «aquí són punides les ànimes --- alguns roden *roques* molt grans ab llurs caps, incessantment ---», id (id, *NCL*, 96 23)

«En --- Pèrsida --- ha una gran font, la qual hix de molt grans *roques*, de la qual se formen dos grans rius, per la disposició del loc, car una gran *rocha* fa departir l'aygua, e la un dels dits rius es aparellat Tigris, e l'altre Eufrates», AGenebreda (*Boeci* V, § 1, Ag, 226). «Eu vi en mar, de terra prés / que mostret, al rebeyg de l'onda, / a semblant de *roca* redonda, / un gran peix, crey que fos balena», GTorroella (*Faula*, v. 29). «Dix. ---Verament / fill de Déu és. --- / --- / fort lampegà, / movent grans vents, / tremolaments / feren les terres, / dels monts e serres / *roques* caygueren / e 'n si s romperen / ---», JRoig (*Spill*, 14091).

Particular és la freqüent acc. 'castell roquer', que trobem també des dels orígens (cf. Balari, o.c., 39 10ss; Longnon, § 2210ss; FEW x, 435b11-14, 1240, 1300 ---; en els nostres docs. des de 1011): «Avia un castell molt fort riba mar, de la part de Tortosa, qui avia nom Paníscola --- e l rey En Jacme --- anà assetgar aquel --- lo castel és molt forts, en una *rocha* sobre mar, que no tem nuyl hom --- sol que agen què menjar; lo rey --- no y poc res fer ---», Desclot, fets de 1225, § 13, *NCL* II, 66 6 En el curs de la conquesta de València, «--- entram en la Val de Bayrén [futura comarca de Gandia], e ab aquels de Vila-longa, e de Borró, e de Vilella, e de Palma, qui eren castells de *roca* grans e forts», Jaume I (Ag, 338, § 307)

Com es veu també pels nostres *La Roca del Vallès*, *La Roca d'Albera*, *Sant Martí Sarroca* etc., no sols es deia *castell de roca* (o *castell roquer*), sinó que el mateix mot *roca* acabà per designar la idea de 'fortalesa', per si sol: «Enmig de la praderia trobava una gran *roca* feta de fusta, per subtil artifici tota closa: e sobre la *roca* se demostra un gran e alt castell, ab forniment de molt bella muralla, hon havia 500 cents hòmens d'armes qui'l guardaven --- lo Duc manà que